

P A P E R S

DE LA COSTERA

21

Octubre de 2025
Associació d'Amics de la Costera
Institut d'Estudis Comarcals

EDITA:

COORDINACIÓ:

Vicent Torregrosa Barberà

CONSELL DE REDACCIÓ:

Alfred Boluda, Josep Cerdà, Joaquim Corts, Josep Vicent Martínez, Antoni Martínez
Cèsar Pla, Germà Ramírez, Josep Ripoll i Vicent Torregrosa

DISSENY I MAQUETACIÓ:

Paco Tortosa, Ricard Vila i Vicent Tormo

IL·LUSTRACIONS:

Carles Grau

ASSESSORAMENT LINGÜÍSTIC I TRADUCCIÓ:

Consell de redacció, Lorena Cayuela, Raquel Samper, Vicent Terol i Vicent Tortosa

© PAPERS DE LA COSTERA, Xàtiva 2025

© Dels articles i les il·lustracions, les autores i els autors

© De les característiques d'aquesta edició, Associació d'Amics de la Costera

IMPRIMEIX:

Gràfiques TORMO - Xàtiva

DIPÒSIT LEGAL:

V-1437-1986

I.S.S.N.:

0214-9893

COMANDES I INTERCANVIS:

Associació d'Amics de la Costera, Carrer Noguera, n.º 10, 46800 Xàtiva
amicscostera@hotmail.com

SUMARI

I. PÒRTIC

PRÒLEG

Vicent Torregrosa Barberà, pàg. 8

II. HISTÒRIA

Senyors i senyories al territori de Xàtiva en la Baixa Edat Mitjana

Antoni Furió, pàg. 13

Els usos del Buixcarró a Xàtiva i les comarques de la Costera i la Ribera durant l'Antiguitat i l'Edat Mitjana

Rosario Cebrián Fernández, pàg. 55

Correcció de la divisió comarcal referida a la comarca de Xàtiva.

Agustí Ventura Conejero, pàg. 73

III. ALGUNS PALAUS SENYORIALS DE XÀTIVA

Palau del Marqués de Montortal de Xàtiva. Intervenció. Pervivència i realitat construïda

Vicent Torregrosa Soler, pàg. 99

La Casa Móxica-Blasco-Parra de Xàtiva

Mariano González Baldoví, pàg. 117

La bella casa de la Caldereria 26 de Xàtiva

Mariano González Baldoví, pàg. 139

La casa dels barons de Sacrolirio de Xàtiva: antecedents històrics i procés de recuperació

Pablo Camarasa Balaguer i Sergi Pérez Serrano, pàg. 171

L'Alqueria de Pròxita.

Origen, propietaris i arrendadors o mitgers

Mariano González Baldoví, pàg. 183

La casa dels Sanç de Sorió en el carrer Montcada

Pablo Camarasa Balaguer, pàg. 201

IV. SOBRE EL PATRIMONI CIVIL DE DIVERSES POBLACIONS DE LA COMARCA

La Casa de la Vila de Montesa

Josep Cerdà i Ballester, pàg. 213

L'antic palau dels Fenollet al Genovés

Francesc Úbeda Bataller, pàg. 221

El palau de Moixent, un tresor patrimonial desaparegut

Vicent Terol i Reig i Vicente G. Pascual Montell, pàg. 241

El palau de Sanç dels Vallés

Xavier Ribes Cuenca, pàg. 263

La Casa dels Guzmán a Canals: la Casa de la Vila de Canals

José A. Polop Morales, pàg. 277

Els palaus senyorials de La Granja de la Costera i Cerdà, una forma de modular la realitat de l'espai i el temps

Emília Mollà i Ribes, pàg. 295

Palau dels marquesos de Montortal i de la Calzada a Cerdà

Emília Mollà i Ribes, pàg. 307

La torre medieval de l'Alcúdia de Crespins (s. XII-1928)

Abilio Reig-Ferrer, pàg. 321

El Palau

Alfons Vila, pàg. 335

Una passejada pels palaus perduts de la Costera

Vicente Gabriel Pascual Montell, pàg. 339

V. SOBRE EL PATRIMONI CIVIL DE DIVERSES POBLACIONS DE L'ANTIC TERME DE XÀTIVA

Palau-castell de Malferit.

Rehabilitació com a Ajuntament d'Aielo de Malferit.

La revaloració d'una edificació del segle xv.

Vicent Torregrosa Soler, pàg. 379

El palau de Sanç. El gust del renaixement a l'Énova

Josep A. Gisbert Santonja i Josep Gisbert Garcia, pàg. 405

L'Olleria: de la Casa del Batle a la Casa de la Vila

Josep Vicent Vidal i Vidal, pàg. 419

VI. CRÒNICA

Memòria d'activitats de 2024-25, pàg. 431

JOSEP CERDÀ I BALLESTER*

* Aquest article és una versió millorada del publicat al llibret de festes de sant Vicent de Montesa del 2009. El meu agraïment a Mateu Rodrigo, José A. Pelejero i Marià González per les seues observacions.

1. INTRODUCCIÓ

La fundació de la Montesa actual va tindre lloc el 16 d'octubre de 1289, data en la qual se li atorgà la carta pobla. D'immediat, hi trobem una estructura municipal organitzada: en setembre de 1290 el rei Alfons el Liberal demanava certes quantitats monetàries a les ciutats, viles i llocs de l'estament reial del regne de València, entre elles, «III milia solidorum» a Montesa (Baydal, 2023: 148). Poc després Jaume II, el 19 de gener de 1292, li va atorgar privilegi de mercat a celebrar tots els dilluns¹.

A partir d'aleshores, el seu devenir històric transcourrà com el d'una de les viles i «universitats» reials del Regne de València, com a tal, els seus representants van participar en les Corts valencianes de 1301-1302 i 1314. Però la situació va canviar quan Jaume II va fer donació del castell de Montesa i el seu terme –que aleshores i fins setembre de 1547 incloïa Vallada–, al nou Orde de Montesa, creat per solucionar la problemàtica supressió de l'Orde del Temple i evitar amb això, al Regne de València, el desmesurat creixement d'un altre orde militar, el de Sant Joan de l'Hospital.

La donació de Montesa a la nova religió militar es va produir el 22 de juliol de 1319 –dia de la seua fundació–, i els montesians hi van prendre possessió el 12 de setembre d'aquell any.

A partir d'aleshores, el senyor jurisdiccional passava a ser l'Orde de Montesa i en el seu nom, el cavaller amb l'ofici de sotsclaver, que hi exer-

ciria la jurisdicció en nom de la senyoria. Així, la tria i confirmació dels qui des de llavors assumirien els càrrecs municipals competia al mestre de l'Orde o al sotsclaver, en qui es delegaven els poders a l'efecte.

El govern municipal als pobles valencians s'exercia mitjançant un consell ple, d'on eixien els càrrecs de justícia i jurats que administraven el territori pel termini d'un any.

A Montesa, almenys des d'Època Moderna, hi havia un *consell general*, que integrava la majoria de caps de família. Per davall d'aquest existia un grup més reduït, el *consell particular*, que era una espècie de junta permanent. En funció de la transcendència dels assumptes, s'havia de reunir un dels dos grups. Per a fer-nos una idea i prenent com a exemple el poble veí de Vallada, el consell general l'integraven en 1671 quaranta membres i el particular, vint².

El consell particular era l'encarregat d'elegir els qui formarien el govern municipal quotidià, és a dir el justícia i els jurats. L'altre càrrec important dins l'organigrama local, també de duració anual, era el de mostassaf, que s'encarregava del control dels pesos i mesures, de supervisar la qualitat dels productes que es venien al mercat i de les obres públiques.

Una vegada seleccionats els candidats, la tria competia al mestre de l'Orde de Montesa com a senyor jurisdiccional i en cas d'absència, al sotsclaver, cavaller o clergue que en aquells

1 Arxiu de la Corona d'Aragó, *Reial Cancelleria*, reg. 192, 70v.

2 PELEJERO VILA, Josep (2011): *Vallada en l'Edat Moderna: una vila del senyoriu de l'Orde de Montesa*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de València, disponible a Roderic, 182 i següents.

moments hi exercira. A Vallada –i suposem per analogia a Montesa–, presentaven al sotsclaver tres noms per a justícia; sis per a jurats i dos per a mostassaf: la composició del govern als dos pobles en Època Moderna era de tres jurats, a més del justícia i el mostassaf.

A finals de 1592, en el moment de la incorporació de l'Orde a la Corona, el govern municipal de Montesa el formaven els següents: justícia, Joan Aràndiga; jurats: Antoni Joan Borja, Bartomeu Martí i Melcior Primo; i mostassaf, Lluís Aràndiga. Completaven la nòmina Llorenç Franco, que exercia de síndic, i Lluís Navarro, notari-assessor aquell any³.

Els diversos oficis, com s'ha dit, tenien una duració anual. Els jurats havien d'administrar els béns de propis, carregar censals, etc. Un d'ells encapçalava els demés i assumia el càrrec de jurat en cap. Per damunt d'ells estava el justícia, que podia jutjar en matèria de baixa justícia, en 1624

[tenia] «en primera instancia toda la jurisdicción de todas las causas civiles y criminales por privilegios, como está dicho, de los señores maestros, y en grado de apelación al sosclavero, que es lugartiniente del señor maestro, y en tercer recurso al lugartiniente general que reside en Valencia»⁴.

També segons la mateixa font, justícia i jurats vestien les típiques gramalles roges en els actes oficials: «llevan insignias de damasco colorado como las villas reales»⁵, precedits pels verguers amb les corresponents maces de cerimonial.

Respecte del lloc de reunió del municipi, durant l'Edat Mitjana el més apropiat per reunir el consell general i el particular solia ser l'església, ja que en funció del nombre d'habitants, es necessitava un espai ample. A més,

era al temple on els representants del govern local prenién possessió i prometien llurs càrrecs, en una cerimònia que s'inseria dins la celebració de l'eucaristia, abans de la lectura de l'evangeli.

Després, en la mesura que avancen els temps, sobre tot al llarg del segle XV, les corporacions locals van anar dotant-se d'espais propis on poder celebrar les seues reunions. Així, van acabar construint-se edificis a l'efecte, anomenats de manera freqüent sales. Exemples antics d'aquesta arquitectura per a la funció pública es conserven hui, per exemple, a les comarques del nord: Morella, Catí, Vilafranca, Ares o Sant Mateu –les dos últimes, de l'Orde de Montesa–, en són bons exemples.

Normalment eren cases amb dues parts ben diferenciades: la planta baixa, amb una llotja oberta sustentada per arcs, i una planta superior on s'ubicava la *sala del consell* pròpiament dita. Amb aquesta disposició va ser construïda la casa de la vila de Montesa i la de l'Olleria, com podem veure al treball de Josep Vicent Vidal en aquesta mateixa publicació.

Pel que fa a Montesa, no comptem amb informació d'una sala municipal fins a l'Època Moderna. Les dades que tenim per a l'Edat Mitjana són ben minses: el dia de Reis de 1314, el justícia i els tres jurats es van reunir per nomenar els síndics que havien d'assistir a les Corts valencianes d'aquell any al lloc de costum *in loco ubi moris est consilium congregandy* (Baydal, 2023: 203-204)⁶, no se'n diu més.

En canvi, quan a la possessió del poble per l'Orde de Montesa (1319), el lloc de reunió va ser l'església parroquial: potser la transcendència de l'acte requerí en aquella ocasió un lloc més gran; també s'hi van congreguar al temple quan a la possessió del maestrat en 1592.

3 1592, desembre 9. Montesa. *Auctos de la possessión del Maestrazgo de Montesa que se tomó por el rey don Phelippe, nuestro señor*. Arxiu del Regne de València [ARV], *Clero*, L.2560, 18v.

4 BORJA Y ARÁNDIGA, frey Joan (1624, ed. 2004): *Breve resolución de todas las cosas generales y particulares de la Orden y Cavallería de Montesa (1624)*; manuscrito de frey Joan Borja, religioso montesiano. Institució Alfons el Magnànim, 97.

5 *Ibidem*, 98.

6 El justícia era aleshores Berenguer Marí i els jurats, Nicolau de Termens, Domingo Cucaló i Bernat Reixach, els quals van elegir com a síndics per a les corts Guillem Burguera, jurat *dicti loci* –suposem, en altre temps– i el veí del poble Pere Sirvent.

Per altra banda, en 1335, els tres jurats –amb un de més per Vallada–, es van reunir en un corral que hi havia enfront l'església de Montesa *in corralio coram ecclesia* (Pelejero, 2014: 23).

2. LA SALA DE MONTESA

Quan es va bastir la sala –actual Casa de la Vila o Ajuntament–, es va pensar en una construcció senzilla, amb pòrtic i primera planta, edifici que no diferia gens dels executats amb la mateixa funció en altres poblacions. La més propera cronològica i tipològicament és la de la vila de l'Olleria, conclosa en febrer de 1589.

Així, tant a Montesa com a l'Olleria, la casa de la vila consta de dues parts: un pòrtic amb arcs de carreus, i una sala en la primera planta. A més, en el nostre cas es va afegir un tercer cos en data incerta, per al qual ja no es van utilitzar carreus com en la resta de l'edifici, sinó maçoneria arrebossada amb morter de calç.

Per la seua tipologia, hauríem de datar l'immoble al primer terç del segle XVII. Pocs anys abans, s'havien endeutat en obres d'ampliació de l'església que en 1591 tenien pendent de pagament⁷ per la qual cosa, la casa de la vila es degué bastir entrada la dissetena centúria i no abans.

Seguint la lògica constructiva d'edificis semblants i el que ens ha arribat fins a hui, la planta baixa consta d'un pòrtic obert que potser es perllongara amb alguna arcada situada

a l'esquerra segons mirem, on hi ha ara la part de les oficines modernes bastides el 2001. En eixa línia, en 1479 hi ha constància d'un porxe⁸ que possiblement es faria servir de mercat.

Una vegada dins el pòrtic, a mà dreta, hi ha una dependència que ocupa l'oficina de la policia local. Segons fotografies antigues i testimonis orals, aquell espai feia de presó, i

La Casa de la Vila en 1973.
Mario Guillamón, Biblioteca Valenciana «Nicolau Primitiu»

7 «Nos, frey don Pedro Luis Galcerán de Borja, etc. A los fieles y amados nuestros los justicia, jurados y consejo de la nuestra villa de Montesa, etc. Atendido y considerado que por los muchos gastos que se os an offrescido en la obra de la yglesia de dicha villa, y en hazer campanas nuevas para el servicio della, ha quedado empeñada dicha villa en gruesas sumas, las quales no podeys pagar sin algún expediente oportuno y a menos daño de dicha villa. Os damos licencia que podays poner una sisa qual a vosotros bien vista fuere sobre qualesquier frutos y mercadurias que en dicha villa se vendiere y sobre los frutos de la cogida de los naturales de dicha villa, y sobre la carne que se comiere y cortare en la carniçeria della, que siendo del tiento, provecho y comodidad de todos con que lo hareys, dexamos de señalar dicha sisa remitiéndola a vuestra ordinación, la qual liçençia os damos por término de diez años que se comienen a contar del día de la fecha de esta, conçediéndoos facultad para arrendar dicha sisa a la persona o personas que bien visto os fuere. En testimonio, etc. *Datys* en Valencia, 19 de enero 1591. El Maestre. Berbegal, secretario»: AHN [Archivo Histórico Nacional] OM [Órdenes Militares –secció de–], L.544, 210v.

8 «Interrogat lo dits dia que ell testimoni arribà en la dita vila ab lo dit temporal, lo dit mossén Figuera, vicari, hon era ne qué feya? E dix que-l veyà en lo porche de la dita vila ab altres qui jugaven a nahips. Emperó, ell dit testimoni no poria dir si lo dit vicari jugaba o no com no si acostàs, emperó après de dit temporal havia oyt dir que havia jugat a rufa»: 1479. *De incendio sequnto in ecclesiae Montesiaie*: AHN, OM, 2353, 103v. El terme «rufa» deriva del mot correcte «runfa», que al DCVB hi consta com a joc de cartes. Devem l'aclariment a l'amabilitat del professor Mateu Rodrigo.

comptava fins a la reforma dels anys setanta del segle passat amb una xicoteta finestra amb reixa orientada a la plaça. No obstant això, quan a la possessió de l'Orde de Montesa pels comissaris de Felip II, es parla d'unes «cárceles comunes de la dicha villa»⁹ de les que no tenim més informació.

La primera planta seria la utilitzada per a les reunions dels representants municipals; alhora, potser una estància adequada faria d'arxiu. Desconeixem com seria l'espai físic, però sí ens consten referències a la documentació que es guardava, en particular, la carta pobla, que al segle XVIII van consultar l'arxiver i prior montesià fra José Ramírez, el jurista José Villarroya i el botànic Cavanilles (Pelejero, 1992: 67-68; Villarroya, 1787: I, 255; Cavanilles, 1795: I, 310). A principis del segle XX estigué a l'arxiu mossén Pedro Sucías Aparicio, que va obtindre còpia de la carta pobla des de la traducció al castellà que havia fet en 1752 el prior Ramírez¹⁰.

A més de l'arxiu i l'aula dels jurats, que degué ser l'espai més ample, s'havien de guardar a la Casa de la Vila els diners del municipi i les maces de cerimonial, una d'elles datada en 1605, amb remat tardogòtic i decoració renai-xentista, sortosament hui conservada i en ús.

Maça de cerimonial. 1605

De les vicissituds per les quals va passar l'edifici municipal arran del terratrèmol de 1748 no tenim referències. No obstant això, el desplaçament actual dels arcs i la frontera cap a la Plaça de la Vila potser va ser conseqüència del sisme.

Tornem a tindre informació per al segle XIX, encara que de forma molt breu i amb la finalitat de donar compte dels efectes produïts per les fortes tempestes dels primers dies de novembre de 1864. Així, en una relació de danys, la corporació municipal va manifestar:

«El techo y paredes laterales de la Casa del Ayuntamiento han sufrido grandes deterioros, que exigen su pronta reparación, calculando su valor en 3.000 reales»¹¹.

D'altra banda, en la part més moderna de l'Ajuntament actual, s'ubicaven fins als anys cinquanta del segle passat les escoles municipals, on, segons testimonis orals, constava la data de 1888.

Les antigues escoles en la dècada de 1940

A més, des de mitjan segle XIX es documenta un espai que albergava el rellotge públic, popularment anomenat *campanó* i ubicat en un dels angles de la frontera principal de l'edifici, amb accés pel carrer de les Ànimes. Allò s'hagué d'enderrocar en 1916 perquè amenaçava ruïna, amb la qual cosa van traslladar el re-

9 1592, desembre 9. Montesa. *Auctos de la possessión del Maestrazgo...*: ARV, Clero, L.2560, 22.

10 SUCÍAS APARICIO, Pedro (c. 1910-1917): *Apuntes históricos de la villa de Montesa*, Biblioteca Valenciana «Nicolau Primitiu», ms. 23, s/f, [11-17].

11 *Provincia de Valencia. Villa de Montesa. Año de 1865. Estado de las pérdidas y daños sufridos tanto por los particulares como por el procomún de esta villa, así en la riqueza imponible, rústica, urbana y pecuaria, como en los efectos y aperos de labor, en animales de servicio y en todo lo que se conoce bajo el nombre de artículos u objetos de labor y demás que es de interés general*. Arxiu de la Diputació de València, sign. E.2.1., caixa 4, exp. núm. 43.

l'lotge a la torre-campanar de l'església¹². Molt probablement, en l'època, la Casa de la Vila ja comptaria amb el recrescut que hi vegem, doncs temps després de col·locar el rellotge al campanar, feien al·lusió als alts, andana o cambra de l'immoble:

«Por unanimidad de los reunidos, se autoriza al señor alcalde para enagenar el hierro viejo procedente del reloj viejo que se halla destruido en los altos de la Casa Ayuntamiento, así como los faroles inservibles y zinc procedente de la cubierta del campanón, por no tener aplicación alguna y descargar de peso los referidos altos»¹³.

3. LES ÚLTIMES INTERVENCIIONS¹⁴

L'estat ruïnós de l'Ajuntament de Montesa va fer plantejar-se a la corporació municipal del 1975 l'enderrocament definitiu de l'antiga Casa de la Vila i la construcció d'un edifici de nova planta. Així, en la sessió plenària del 30 d'octubre, es va aprovar una memòria valorada redactada per l'aparellador municipal José Herrero Rico en la qual s'informava sobre l'estat de deteriorament de l'edifici i les possibles solucions.

Alhora, es va sol·licitar ajuda econòmica a la Diputació Provincial de València, que va encomanar estudiar la qüestió a l'arquitecte provincial Guillermo Stuyck Portillo. L'arquitecte va proposar l'enderrocament dels forjats interns de l'edifici, però respectant la frontera de carreus i recuperant el pòrtic, fins aleshores tabicat i emblanquinat en part.

Al remat, es va acabar acceptant la proposta de Stuyck i es va rebutjar l'enderrocament del conjunt per bastir una nova seu consistorial. En vista d'això, en desembre de 1976 l'arquitecte de l'ens provincial va redactar el projecte definitiu. El contracte de l'obra, que ascendí a

la quantitat de 3.075.000 pessetes, s'adjudicà al constructor de Montesa José Uchán Terol en desembre de 1977, executant-se les obres durant els anys 1978 i 1979.

La Casa de la Vila en 1979

Dues dècades més tard, un conveni subscrit el sis de novembre de 1998 entre l'Ajuntament de Montesa i la Conselleria d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports permeté ampliar la Casa de la Vila. El projecte, a càrrec dels arquitectes José Miguel Benito Suay i Salvador Vila Ferrer, plantejà la possibilitat d'adquirir dues cases adjacents a l'Ajuntament, edificades durant la postguerra a costa de l'espai de les antigues escoles del segle XIX, l'estètica de les quals era més que dubtosa.

¹² *Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Montesa*, plens del nou de gener i 27 de febrer de 1916: Arxiu Municipal de Montesa [AMM], sign. 509-8: 13v-14, 18v.

¹³ *Llibre d'actes de les sessions plenàries de l'Ajuntament de Montesa*, ple del huit de desembre de 1918: AMM, sign. 510-1: 42.

¹⁴ AMM (en procés de catalogació).

Les cases construïdes als anys cinquanta,
junt a la Casa de la Vila

L'obra va consistir en l'adquisició de les cases –paradoxalment abans, terreny municipal–, el seu enderrocament posterior i la construcció de nova planta d'un edifici en diàleg amb l'antiga Casa de la Vila, amb pòrtic obert

a la plaça amb arcs de mig punt, despatxos a la primera planta i sala diàfana a l'últim cos, amb comunicació amb la part antiga.

El cost d'aquella intervenció ascendí a la quantitat de 25.712.084 pessetes. Iniciades les obres en novembre de 2000, l'ampliació de la Casa de la Vila va ser inaugurada pel Conseller d'Obres Públiques, Urbanisme i Transports, José Ramón García Antón, el 15 de febrer de 2002. A més de l'aspecte estètic, l'ampliació va permetre descongestionar la vella *Sala del Consell* local, on s'amuntegaven els funcionaris amb la paperassa que la institució anava generant.

En 2004, dues subvencions del Pla Provincial d'Obres i Serveis de la Diputació de València van permetre obres de conservació a la part antiga de l'edifici. Finalment, i amb accés des de l'edifici nou, el 2024 s'ha dotat d'ascensor la Casa de la Vila de Montesa.

La Casa de la Vila de Montesa a hores d'ara

Bibliografia

- BAYDAL SALA, Vicent –ed.– (2023): *Corts i assemblees parlamentàries. Jaume I, Pere el Gran, Alfons el Liberal i Jaume II (1238-1326)*. Universitat de València. <http://dx.doi.org/10.7203/PUV-OA-111-2>
- BORJA Y ARÁNDIGA, frey Joan (1624, ed. 2004): *Breve resolución de todas las cosas generales y particulares de la Orden y Cavallería de Montesa (1624)*; manuscrito de frey Joan Borja, religioso montesiano. Edició i estudi preliminar de Fernando Andrés Robres i Josep Cerdà i Ballester. Institució Alfons el Magnànim.
- CAVANILLES, Antonio Joseph (1795-97, ed. 1958): *Observaciones sobre la historia natural, geografía, agricultura, población y frutos del Reyno de Valencia*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas, 2 vols.
- CERDÀ I BALLESTER, Josep (2014): *Los caballeros y religiosos de la Orden de Montesa en tiempo de los Austrias*. Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- CERDÀ I BALLESTER, Josep (1992): «El rellotge públic de Montesa», en *Fiestas Patronales. Montesa, 1992*: <https://www.museumontesa.com/wp-content/uploads/2016/02/el-rellotge-public-de-montesa.pdf>
- PELEJERO VILA, José Aurelio (2014): *La segregació de Vallada de la vila de Montesa. De lloc a vila (1543-1550)*. Ajuntament de Vallada.
- PELEJERO VILA, José Aurelio (2011): *Vallada en l'Edat Moderna: una vila del senyoriu de l'Orde de Montesa*. Tesi doctoral llegida a la Universitat de València, disponible a Roderic: <http://hdl.handle.net/10550/21428>
- PELEJERO VILA, José Aurelio (1992): «Contribució a l'estudi de Vallada durant la segona meitat del segle XIII. Algunes notes a la carta pobla», en *Crónica de la XVIII Asamblea de Cronistas Oficiales del Reino de Valencia*. Associació de Cronistes Oficials.
- RAMÍREZ ALEDÓN, Germà (1989): *L'Olleria, Vila Reial. Aproximació a la seua història*. Col·lectiu l'Olla.
- VIDAL I VIDAL, Josep (2025): «L'Olleria: de la Casa del Batle a la Casa de la Vila», en *Papers de la Costera*, en aquesta mateixa revista.
- VILLARROYA, José (1787): *Real Maestrazgo de Montesa. Tratado de todos los derechos, bienes y pertenencias del patrimonio y maestrazgo de la Real y Militar Orden de Santa María de Montesa y San Jorge de Alfama*. València, Benito Monfort, 2 vols.
- ZARAGOZÁ CATALÁN, Arturo (2001): «A propòsit de l'espai del poder civil en l'episodi gòtic valencià: l'aula senyorial i la seu del consell», en *Arquitecturas para el diálogo. Los espacios del parlamento / Arquitectures per al diàleg. Els espais del parlament* [catàleg d'exposició]. Corts Valencianes.
- ZARAGOZÁ CATALÁN, Arturo (2000): *Arquitectura gòtica valenciana. Siglos XIII-XV*. Generalitat Valenciana.